

VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VIỆN TRIẾT HỌC

PGS.TS. PHẠM VĂN ĐỨC
(Chủ biên)

**MỘT SỐ VẤN ĐỀ
LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN MỚI
VỀ ĐỊNH HƯỚNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA
Ở VIỆT NAM GIAI ĐOẠN HIỆN NAY**

NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI

Biên mục trên xuất bản phẩm của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Một số vấn đề lý luận và thực tiễn mới về định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam giai đoạn hiện nay / Phạm Văn Đức (ch.b.), Nguyễn Đình Hòa, Lương Đình Hải... - H. : Khoa học xã hội, 2013. - 272tr. ; 21cm. - (Tìm hiểu về Triết học xã hội)

ĐTTS ghi: Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam. Viện Triết học. - Thư mục: tr. 264-271

1. Chủ nghĩa xã hội 2. Định hướng XHCN 3. Việt Nam

335.4346 - dc14

KXB0140p-CIP

**VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
VIỆN TRIẾT HỌC**

**PGS.TS. PHẠM VĂN ĐỨC
(Chủ biên)**

**MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN MỚI
VỀ ĐỊNH HƯỚNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM
GIAI ĐOẠN HIỆN NAY**

**NHÀ XUẤT BẢN KHOA HỌC XÃ HỘI
HÀ NỘI - 2013**

Những người tham gia

1. PGS.TS. PHẠM VĂN ĐỨC (Chủ biên)
2. TS. NGUYỄN ĐÌNH HÒA
3. PGS.TSKH. LƯƠNG ĐÌNH HẢI
4. THS. TRẦN TUẤN PHONG
5. PGS.TS. NGUYỄN VĂN PHÚC
6. GS.TS. LÊ HỮU TÀNG
7. PGS.TS. ĐẶNG HỮU TOÀN
8. TS. CHU VĂN TUẤN

MỤC LỤC

Chương I: Tư tưởng Hồ Chí Minh và những nhận thức mới về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam trong điều kiện mới.....	7
1. Cơ sở hình thành tư tưởng Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội, về con đường đi lên chủ nghĩa xã hội	7
2. Tư tưởng Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam	14
3. Tư tưởng Hồ Chí Minh: cách tiếp cận mới, nhận thức mới về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam trong điều kiện mới.....	28
Chương II: Một số vấn đề lý luận mới về chủ nghĩa xã hội và con đường đi lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam từ sau Đại hội X đến nay	36
1. Hai cách tiếp cận về chủ nghĩa xã hội	36
2. Về một số thành tố trong “ <i>mục đích cuối cùng</i> ” hay “ <i>mục tiêu chung của toàn dân tộc</i> ” trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội.....	58
3. Hai cách tiếp cận về thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội.....	85
Chương III: Một số kinh nghiệm của Trung Quốc và các nước đi theo con đường chủ nghĩa xã hội dân chủ	108

1. Kinh nghiệm xây dựng chủ nghĩa xã hội của Trung Quốc và những gợi mở đối với Việt Nam.....	108
2. Chủ nghĩa xã hội dân chủ và những vấn đề đặt ra cho định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam	138
Chương IV: Tính tất yếu của định hướng xã hội chủ nghĩa và một số mối quan hệ cần giải quyết để đảm bảo sự phát triển đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa.....	166
1. Tính tất yếu của định hướng xã hội chủ nghĩa	166
2. Một số mối quan hệ cần giải quyết để đảm bảo sự phát triển đất nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa	177
Chương V: Các giải pháp lớn thực hiện định hướng xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam trong giai đoạn hiện nay	214
1. Đẩy nhanh phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa.....	214
2. Xây dựng tầng lớp doanh nhân, chính khách và trí thức	229
3. Hiện đại hóa hệ thống chính trị	237
4. Đẩy mạnh mở cửa, tích cực và chủ động hội nhập quốc tế	251
Kết luận.....	257
Tài liệu tham khảo	264

CHƯƠNG 1

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VÀ NHỮNG NHẬN THỨC MỚI VỀ CHỦ NGHĨA XÃ HỘI VÀ CON ĐƯỜNG ĐI LÊN CHỦ NGHĨA XÃ HỘI Ở VIỆT NAM TRONG ĐIỀU KIỆN MỚI

1. Cơ sở hình thành tư tưởng Hồ Chí Minh về chủ nghĩa xã hội, về con đường đi lên chủ nghĩa xã hội

1.1. Bối cảnh lịch sử thế giới và trong nước cuối thế kỷ XIX - đầu thế kỷ XX

Lịch sử thế giới từ nửa cuối thế kỷ XIX đến hết nửa đầu thế kỷ XX đã diễn ra nhiều biến động lớn ở các nước Đông và Đông Nam Á. Sự bành trướng của chủ nghĩa đế quốc thực dân sang các nước phương Đông đã làm thức tỉnh các nước này đến với những tư tưởng cách mạng.

Vào những năm đầu tiên của thế kỷ XX, cùng với sự thức tỉnh của các dân tộc châu Á, ở các nước Đông Âu và Nga đã có những chuyển biến mới trong phong trào dân chủ tư sản. Dưới sự lãnh đạo của V.I.Lênin và Đảng Bôn-sê-vich, Cách mạng tháng Mười Nga vĩ đại đã thành công năm 1917 mở ra cho các

dân tộc thuộc địa khác trên thế giới một thời đại cách mạng - đó là thời đại chống đế quốc, giải phóng dân tộc. Sự ra đời của Quốc tế Cộng sản và *Luận cương về vấn đề dân tộc và vấn đề thuộc địa* của V.I.Lênin đã tạo ra những tiền đề và phương pháp luận quan trọng cho phong trào đấu tranh giải phóng dân tộc của các nước thuộc địa, đồng thời làm xuất hiện nhiều Đảng Cộng sản trên thế giới. Đây cũng chính là những yếu tố quan trọng ảnh hưởng đến cách mạng giải phóng dân tộc nước ta, đến nhận thức sâu sắc của Hồ Chí Minh về cuộc cách mạng này trên con đường đi đến chủ nghĩa xã hội.

Năm 1858, thực dân Pháp tiến hành cuộc chiến tranh xâm lược nước ta. Dưới sự lãnh đạo của các sĩ phu yêu nước, phong trào đấu tranh của nhân dân ta chống thực dân Pháp liên tục diễn ra. Tuy nhiên, do không có một đường lối đấu tranh đúng đắn, các phong trào ấy rốt cuộc cũng bị thất bại.

Khác với Phan Bội Châu và Phan Chu Trinh, Hồ Chí Minh đã vượt ra khỏi khuôn khổ của chủ nghĩa yêu nước phong kiến để đến với chủ nghĩa Mác - Lênin. Bước chuyển ấy có ý nghĩa quan trọng, nó kết thúc sự tìm kiếm con đường cứu nước bằng một học thuyết khoa học về đấu tranh giải phóng dân tộc.

1.2. Quan niệm của C.Mác, Ph.Ăngghen và sự phát triển của V.I.Lênin về thời kỳ quá độ đi lên chủ nghĩa xã hội

** Quan niệm của C.Mác và Ph.Ăngghen về thời kỳ quá độ với tư cách một tất yếu lịch sử và con đường phát triển theo phương thức “rút ngắn”.*

Chúng ta đều biết, trong di sản lý luận của C.Mác và Ph.Ăngghen, quan niệm về thời kỳ quá độ được các ông đưa ra cùng với tư tưởng về cách mạng xã hội chủ nghĩa. Thời kỳ quá độ, theo C.Mác và Ph.Ăngghen, là *thời kỳ cải biến cách mạng từ xã hội nọ sang xã hội kia*, công cụ để thực hiện sự cải biến này là Nhà nước - nền chuyên chính cách mạng của giai cấp vô sản. Bên cạnh đó, các ông còn đề cập đến con đường phát triển *không* trải qua chế độ tư bản chủ nghĩa, tức sự quá độ từ hình thái kinh tế - xã hội tiền tư bản chủ nghĩa lên chủ nghĩa xã hội. Mặc dù chưa được trình bày đầy đủ, nhưng C.Mác và Ph.Ăngghen đã đưa ra những tư tưởng quan trọng và có ý nghĩa phương pháp luận về vấn đề này.

Với quan niệm chủ nghĩa xã hội là lời tuyên bố cách mạng không ngừng, là chuyên chính giai cấp của giai cấp vô sản, là giai đoạn tất yếu để đi đến xoá bỏ những sự khác biệt giai cấp nói chung..., C.Mác và Ph.Ăngghen đã đi đến kết luận về tính tất yếu lịch sử của chủ nghĩa xã hội và đó là tư tưởng xuyên suốt, nhất quán trong toàn bộ sự nghiệp sáng tạo lý luận và đấu tranh cách mạng của các ông.

Khi tiến hành phân tích chủ nghĩa tư bản ở giai đoạn phát triển cạnh tranh tự do của nó và trong bối cảnh sục sôi đấu tranh giai cấp và bão táp cách mạng, C.Mác và Ph.Ăngghen đã *dự báo về khả năng thắng lợi đồng thời của cách mạng xã hội chủ nghĩa ở tất cả các nước tư bản chủ nghĩa phát triển*. Song, vốn là những nhà triết học duy vật biện chứng, các ông không bao giờ coi học thuyết lý luận của mình đã hoàn chỉnh và xong xuôi hẳn, mà chỉ xem đó như một sự gợi ý về phương pháp,

như kim chỉ nam cho hành động sáng tạo cách mạng. Khi thực tiễn phát triển cách mạng vượt qua những kiến giải khoa học đã có và làm cho một số luận điểm nào đó trong học thuyết của các ông trở nên không còn thích hợp, C.Mác và Ph.Ăngghen đã kịp thời tự phê phán và đưa ra những giải thích, những luận chứng bổ sung mới.

Trong học thuyết về hình thái kinh tế - xã hội, C.Mác đã khẳng định sự phát triển của những hình thái kinh tế - xã hội là một quá trình lịch sử - tự nhiên, song không phải quốc gia dân tộc nào cũng nhất thiết phải trải qua tất cả các hình thái kinh tế - xã hội đã có trong lịch sử, và do những điều kiện khách quan, chủ quan nhất định, một quốc gia dân tộc nào đó có thể bỏ qua một hình thái nhất định nào đó. C.Mác còn lưu ý rằng, một xã hội, ngay cả khi đã phát hiện được quy luật tự nhiên trong sự vận động của nó, cũng không thể nào nhảy qua các giai đoạn phát triển tự nhiên ấy hay dùng sắc lệnh để xoá bỏ, nhưng nó *có thể rút ngắn và làm dịu bớt những cơn “đau đẻ”*. C.Mác và Ph.Ăngghen cho rằng, cách mạng Nga “báo hiệu một cuộc cách mạng vô sản ở phương Tây” và khi được sự ủng hộ bởi cuộc cách mạng vô sản ở châu Âu thì nước Nga có thể tiến lên chủ nghĩa xã hội bỏ qua giai đoạn phát triển tư bản chủ nghĩa; rằng, *“con đường phát triển rút ngắn như vậy... không chỉ đúng với nước Nga, mà với tất cả các nước đang ở trong giai đoạn phát triển tiền tư bản chủ nghĩa”*¹. Theo đó, có thể nói, C.Mác và Ph.Ăngghen dự báo về khả năng thắng lợi của

1. C.Mác và Ph.Ăngghen. *Sđd.*, t.22, tr.632.